

Wojciech Siwiak

„Wielkopolska Huta Szkła” z Czerska Polskiego (lata 1923–1948)

Jedynym, udokumentowanym świadectwem wytwórczości szklarskiej na terenie miasta Bydgoszczy była działalność od 1923 r. Wielkopolskiej Huty Szkła w Czersku Polskim (używającej również nazwy Bydgoska Huta Szklana). W latach wojny funkcjonującej jako Glashütte Brahnau¹, a od 1951 r. działającej jako Pomorska Huta Szkła². Produkcja szkła przed tą datą na terenie obecnego miasta Bydgoszczy w świetle dotychczasowych badań archeologicznych nie została udokumentowana.

Właściciel i pomysłodawca założenia huty, Waław Pasikowski, urodził się w 26 IX 1886 r. w Heyńsku w powiecie Włodawa. Nie znana jest data jego przybycia do Bydgoszczy, ani wcześniejsza droga zawodowa. 1 IV 1922 r. złożył w Miejskim Inspektoracie Policijno-budowlanym wniosek o udzielenie pozwolenia na budowę huty szkła.

Zaznaczył w nim, że hutę zamierza przebudować z nieużytkowanej cegielni Breslauera, której fundamenty planuje wykorzystać, a znajdujący się w niej cegielniany piec na wannę do wytopu szkła przystosować (ryc. 1).³ Funkcjonowała ona od 1892 r. w Czersku Polskim. Miejskowe tradycje kontynuowała następnie powstała w latach 20. cegielnia parowa Lloyda Bydgoskiego.⁴ Urząd Miejski wydał obwieszczenie, iż plan i opis projektowanej huty znajduje się do wglądu w biurze Wydziału Miejskiego przy ul. Jagiellońskiej 56, a ewentualne sprzeciwy co do jej powstania należy wniesć w przeciągu 14 dni po ogłoszeniu. Ogłoszenie ukazało się w Orędowniku Urzędowym nr 20 z dnia 2 VI 1923 r. Zarzuty nie wpłynęły. 3 lipca 1923 r. Wydział Miejski w Bydgoszczy wydał pozwolenie. Zastrzegł jednak, iż w projektowanym zakładzie nie wolno wykonywać żadnego innego rzemiosła, a rozpoczęcie produkcji należy zgłosić w Miejskim Urzędzie Podatkowym.⁵ Inspekcja Przemysłu z Bydgoszczy wydała dodatko-

we warunki uzależniające moc prawną wydanej decyzji. Wokół pieca do topienia szkła miało być dostatecznie szerokie przejście, a do jego ogrzewania miał służyć w myśl projektu gaz generatorowy. Przed okienkami piecowymi miano umieścić zasłony, chroniące robotników przed wysoką temperaturą. Przy używaniu soli glauberskiej jako składnika szkła, gazy uchodzące do komina nie mogły zawierać więcej kwasu siarkowego niż przewidywały to normy. Urządzenia do rozdrabniania i mieszania surowców zawierających związki ołowiu, należało urządzić tak, aby użytkowane pomieszczenie wolne było od pyłów, a odprowadzane na zewnątrz powietrze powinno być z nich oczyszczone.⁶

W 1923 roku pojawiła się wśród bydgoskich adresów huta szkła zwana Wielkopolską Hutą Szkła przy ul. Toruńskiej 65 (następnie, w wyniku zmiany numeracji pod nr 101-103 oraz 308). Założyciel, Wacław Pasikowski, w początkowym okresie jej istnienia mieszkał w Ściersku przy ul. Smoleńskiej 6.⁷ Następnie przeprowadził się do jednego z budynków mieszkalnych na terenie prowadzonego przez siebie zakładu, aby ostatecznie zamieszkać w sąsiedztwie huty przy ul. Hutniczej 5.⁸

Głównym asortymentem produkowanych wyrobów były butelki ze szkła białego i zielonego oraz szkło okienne, przezroczyste i matowe.⁹

Skąpa ilość zachowanych informacji nie pozwala na pełne odtworzenie działalności i historii zakładu. Dane pośrednie z pierwszych lat funkcjonowania wskazują na jego stały rozwój. Świadectwem tego może być wniosek huty z 1927 r. o wydanie pozwolenia na budowę domu mieszkalnego dla fabrycznych robotników mieszczącego 9 mieszkań po jednym pokoju z kuchnią przy ul. Toruńskiej 103.¹⁰ W sprawie tej Bydgoska Huta Szklana zwraca się do Magistratu m. Bydgoszczy, Komitetu Rozbudowy z wnioskiem o udzielenie krótkoterminowej pożyczki w wysokości 50.000 zł na jego budowę. Całkowity koszt budowy wg załączonego kosztorysu, miał wynieść 58.895,50 zł. Magistrat m. Bydgoszczy przychylił się do wniosku i przyznał kredyt budowlany z kontyngentu z lat 1927/28 w wysokości 35.000 zł. Kredytu udzielono wyłącznie na budowę domu muranego, krytego ogniotrwałym materiałem za zabezpieczeniem hipotecznym. Miasto nie dało jednak gwarancji jego uzyskania. Z powodu wyczerpania kontyngentu kredytów budowlanych na rok 1927/28 huta pieniędzy nie otrzymała. Nie dostała również kredytu z kontyngentu za lata 1928/29 i 1929/30.¹¹ Budynek wybudowano więc dla pracowników za-

trudnionych w Bydgoskiej Hucie Szklanej ze środków własnych zakładu w 1928 r.¹² W roku 1929 mieszkało w nim, nie licząc członków rodzin, 20 robotników¹³. Huta produkowała w tym okresie butelki do likierów, wódek oraz apteczne, białe i matowe wszelkich typów. Nękały ją też okresowe przestoje. Z braku węgla nie pracowała np. w okresie grudzień 1928 r. – marzec 1929 r. W dalszym ciągu zakład był modernizowany i przebudowywany. W 1931 r. Urząd Wojewódzki Poznański zatwierdził projekt budowy i urządzenia sortowni, szlifierni i malarni przy istniejącej hucie, oraz budowy kotłowni i kotłów parowych. Realizacja tej inwestycji trwała kilka lat. Z lustracji Nadzoru Budowlanego w październiku 1933 r. wynika, iż budynek mieszczący szlifiernie, sortownie i malarnie nie został ukończony i służył jako magazyn szkła. Czynny był jeden piec hutniczy. Budynki te wykończono dopiero w połowie 1934 r. i uzyskano pozwolenie na ich użytkowanie. W 1934 r. wybudowano także nowy dach nad halą hutniczą oraz składnicą surowców.¹⁴ W Bydgoszczy istniało w tym czasie około 10 szlifierni szkła i luster,¹⁵ w tym najstarsza szlifiernia szkła i luster E. Krügera, założona w 1895 r.¹⁶ Wyrazem troski właściciela huty, Wacława Pasikowskiego o pracowników prócz budowy mieszkań, było uzyskanie odpowiednich zezwoleń na założenie przyfabrycznego warsztatu rzeźniczego i piekarskiego. We wniosku z 1932 r. do Magistratu Wydziału Przemysłowego w Bydgoszczy zaznaczył, iż Wielkopolska Huta Szkła zamierza wypiekać chleb i produkować wyroby mięsne bez zarobkowo i jedynie dla potrzeb własnych robotników. Magistrat odpowiedział, że zatrudnienie wykonywane nie zarobkowo, i nie będące w myśl przepisów przemysłem domowym, nie jest przemysłem i nie wymaga zgłoszenia władzy przemysłowej.¹⁷ Budowa przyfabrycznego domu robotniczego nie była przedsięwzięciem wyjątkowym. Przy znacznym niedoborze mieszkań w dzielnicach peryferyjnych miasta i trudnościach w pozyskaniu wykwalifikowanych pracowników, fabrykanci budowali domy i małe osiedla dla zatrudnianych robotników. Korzyść była obopólna. Robotnik zyskiwał niższy czynsz, a fabrykant zwiększał przywiązanie pracownika do swojego zakładu.¹⁸

Z druku zgłoszenia przemysłu do Wojewody w Poznaniu z dn. 14 IX 1931 r. dowiadujemy się o produkcji i wyposażeniu huty. Produkowała butelki i szkło stołowe w ilości dwóch milionów sztuk rocznie każdego

asortymentu. Wykorzystywała w tym celu sodę, kredę, piasek i farby chemiczne. Ilość zatrudnionych – 200 robotników. Produkcja ręczna, bez napędu mechanicznego. Huta miała zamiar nabyć motor elektryczny, lecz uzależniała to od możliwości płatniczej zakładu. Wyposażona była w dwa piece (wanny) do produkcji szkła i komory do jego sortowania oraz w 6 obrabiarek do jego obrabiania.¹⁹ W hutach szkła szkło otrzymywane jest poprzez topienie piasku w piecach szklarskich o działaniu okresowym (donice) lub ciągłym (wanny). Piece donicowe pracują tak, że porcja zestawu surowcowego zostaje w nich stopiona, a cała znajdująca się w nich masa wyrobiona. Wanny są natomiast zasilane stopniowo zestawem surowcowym, aby zapewnić stałą możliwość pobierania gotowej masy szklarskiej potrzebnej do produkcji. Topienie piasku ułatwiały topniki alkaliczne w postaci sody i potażu, otrzymywanego poprzez ługowanie popiołu z drzew liściastych. Dodatkowym składnikiem szkła jest tlenek wapnia, pełniący rolę stabilizatora. Pod względem chemicznym szkło ma właściwości pośrednie pomiędzy cieczą a ciałem krystalicznym. Można więc określić je jako przechłodzoną ciecz znajdującą się w stanie stałym, mającą w określonych warunkach tendencje do krystalizacji. Właściwości szkła zależą od jego składu chemicznego. Mamy m.in. szkła sodowe, potasowe i ołowiowe.²⁰ Do transportu gotowych wyrobów zakład dysponował jednym samochodem ciężarowym i powózkami konnymi. W następnym zgłoszeniu z dnia 25 IV 1934 r. sytuacja i wyposażenie huty zasadniczo się nie zmieniło. Wytwarzała butelki i szkło okienne, używając tych samych surowców. Zmianie nie uległa liczba zatrudnionych. Produkcja w dalszym ciągu ręczna, a jako środek transportu wymieniono wyłącznie powózki konne. Z posiadanych urządzeń wymieniła rurki żelazne i formy żelazne do butelek; rurki i walowniki do szkła okiennego oraz opisała kotły i paleniska: *wymurowane kotły, pod spodem ułożone są ruszta, które się napętnia zwykle z wierzchu drewnem lub węglem, przez co wytwarza się gaz dla ogrzania pieca*. Wymienione trzy paleniska mają l. 60x l. 40 mtr. Wysokość od rusztów 2.50 mtr.

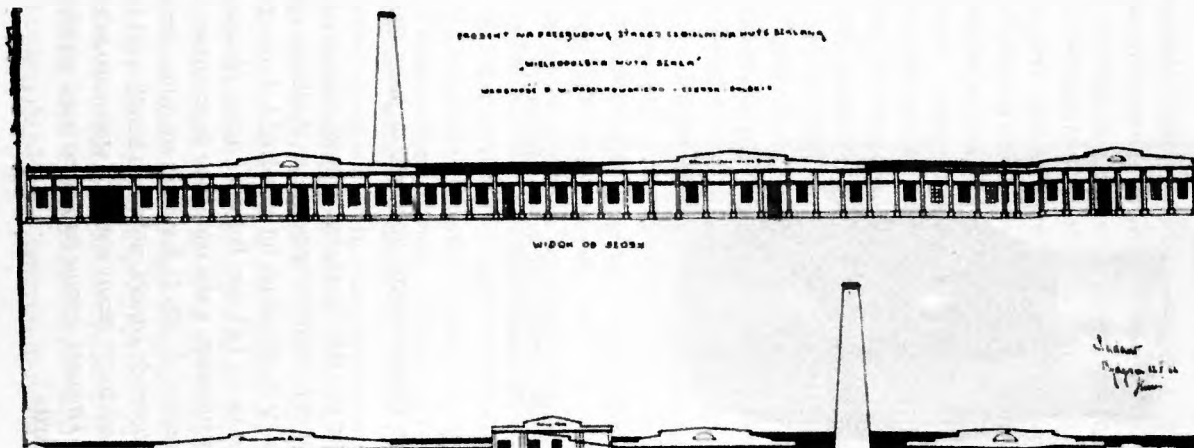
Dokument zawiera także opis techniczny produkcji. Wyrób butelek odbywał się następująco: *Zagrzaną rurką nakręca się masę szklaną i równa się w burguleu. Po zrównaniu szkła wkłada się do formy i nadmuchuje się fason. Odtrąca się przez zamaczanie wodą sztraheis, butelczki wchodzą do kleszczy. Zagrzewa się odtrącony koniec butelki i pal-*

*Butelka mleczni Dwór Szwajcarski w Bydgoszczy z 1939 roku,
fot. Wojciech Siwiak*

cami wyciska się musztuk. Poczem oddaje się butelki do pieca na 3 doby do zahartowania.

Szkło szybowe: Nabiera się szkło na rozgrzaną rurkę, kładzie się szkło do wałownika tu się go równa i częściowo rozdmuchuje. Przekłada się szkło do 2-go wałownika, które się rozdmuchuje na szerokość 1.15 mtr. Zagrzewa się w bębnie, wyciąga się na 1.75 mtr. Pozostaje walec. Następnie po ostygnięciu rozżyna się djamentem, walec oddaje się do prostowni na cegłę szamotową w temperaturze do 500 C. Rozkłada się walec, gładzi się topolowem drzewem, odchodzi do kanału, w którym laży 18 sztuk blatów jeden za drugim. Przez mechanizm ręczny wychodzi stopniowo jeden blat za drugim, toraz idzie do krojowni, zostaje pocięty na pasy, zapakowany do skrzyń i gotowe do wysyłki.²¹

Ryc. 1. Projekt przebudowy cegielni Breslauera na Wielkopolską Hutę Szkła z 1922 r. (wg APB, ABmB, sygn. 7193)

Bydgoska Huta Szklana, Bydgoszcz

Sp. z o. p.

BYDGOSZCZ, dnia

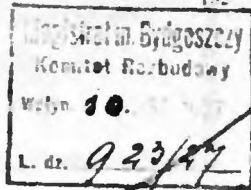
1927

Rachunek bieżący
Związek Spółek Zarobkowych
Oddział w Bydgoszczy

P. K. O. Poznań Nr
adres telegraf. •BYDGOSZKLO•

Zarząd i Biuro:
Bydgoszcz, Długa 8, Telefon 1906

Fabryka:
Bydgoszcz, Zimne Wody,
Toruńska 100/101, Telefon 1466

A.

Wielkopolska Huta szkła okiennego

WACŁAW PASIKOWSKI

Bydgoszcz
Telefon nr. 1325

Stacja Gzerako—Polskie.
Rok czysty 9. X. X 9

Wacław Pasikowski
Wielkopolska Huta Szkłowa
Wacław Pasikowski

C.

BYDGOSKA HUTA SZKLANA, BYDGOSZCZ

Wacław Pasikowski

D.

Wacław Pasikowski

E.

Wielkopolska Huta Szkła

Szkoło tafłowe, przezroczyte i matowe
Wazelkie wyroby butelkowe, szkło zielone i białe

Konta bankowe
Bank Gospodarstwa Krajowego Oddział w Bydgoszczy
P. K. O. Poznań nr 209692
Adres telegraficzny Pasikowsk. Bydgoszcz
telefon Bydgoszcz 1325 — Stacja kolejowa Legnowa

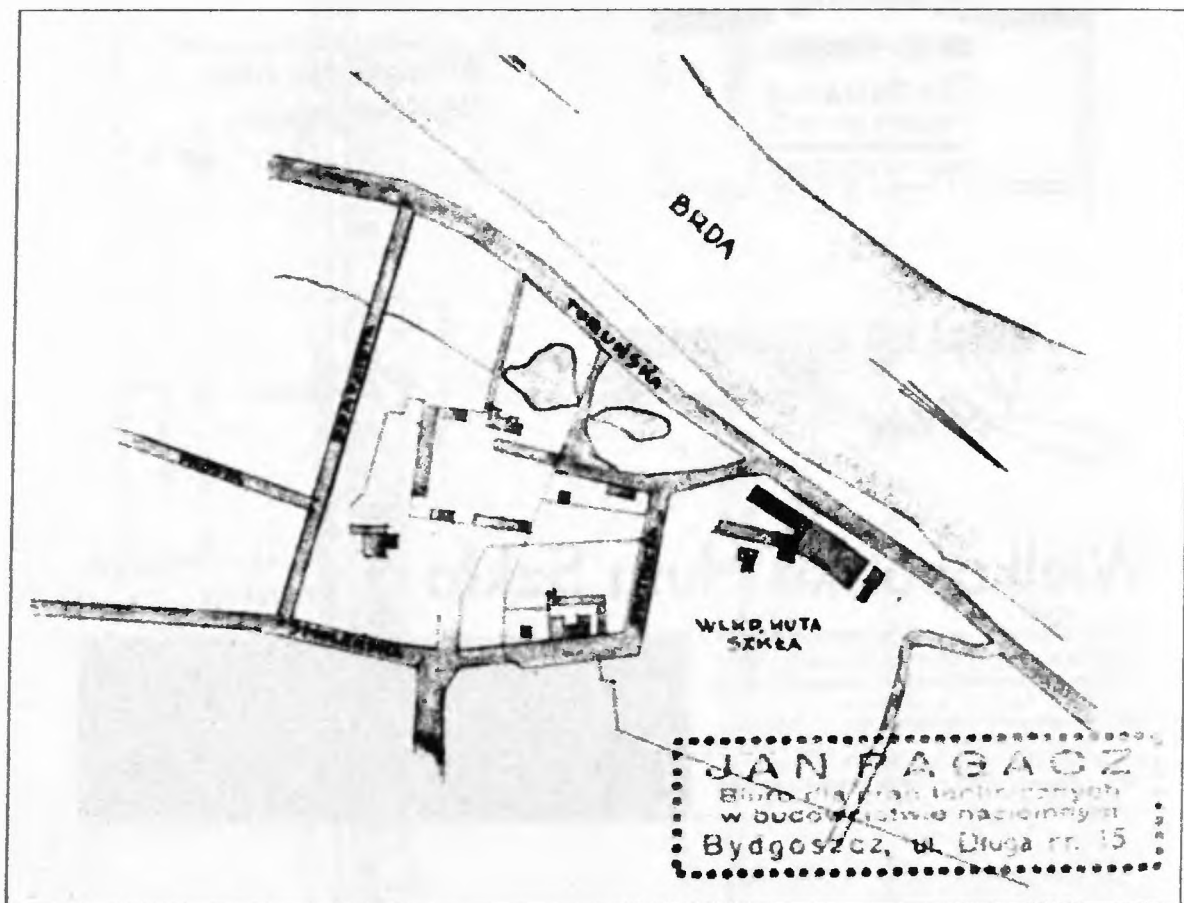
Wacław Pasikowski
Bydgoszcz

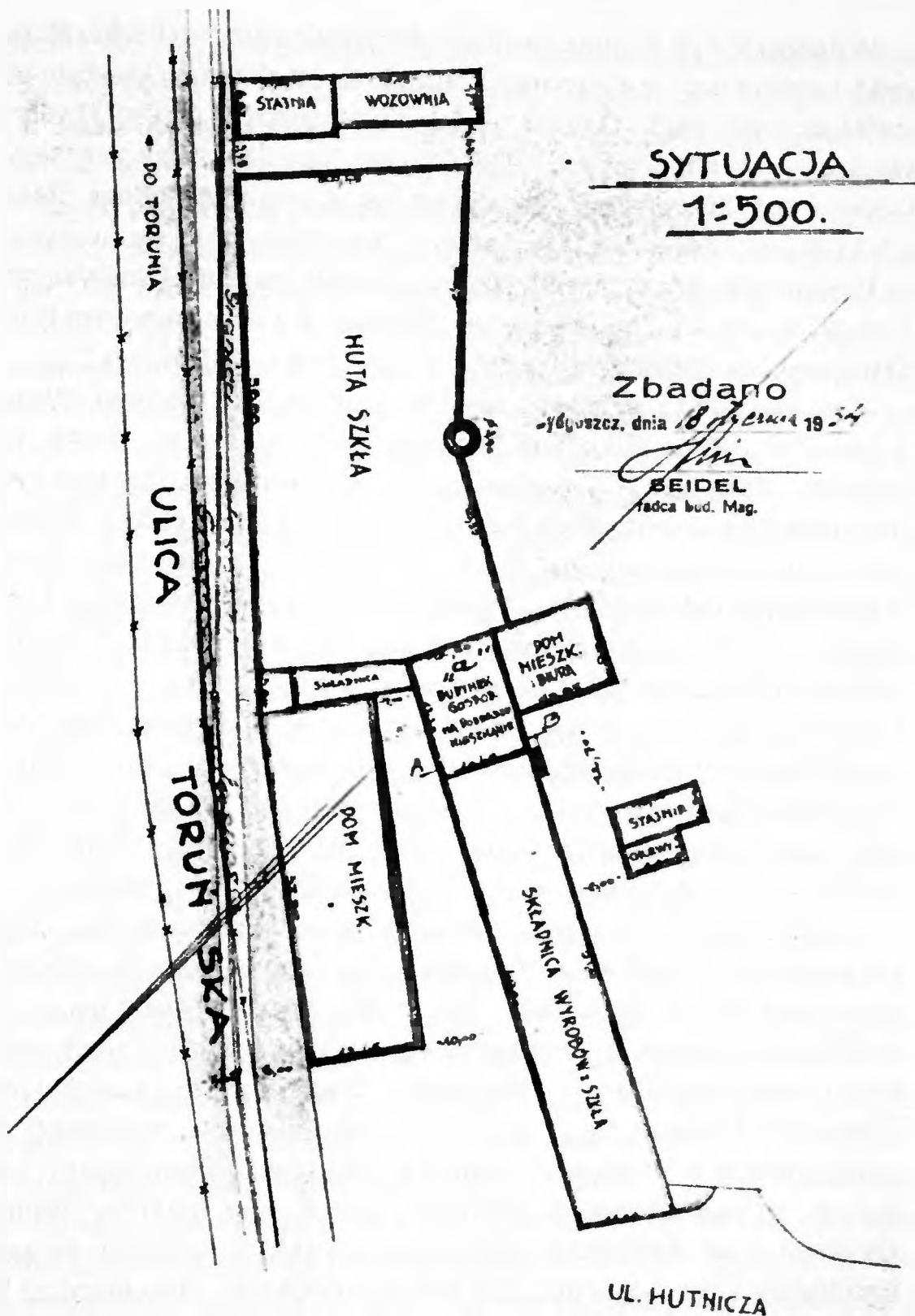
Ryc. 2. A. Nagłówek papieru firmowego huty z 1927 r.; B. Pieczęć nagłówkowa huty z 1922 r.;
C. Pieczęć huty z podpisem właściciela; D. Pieczęć huty z 1927 r.;
E. Pieczęć huty z podpisem właściciela z 1938 r.; F. Nagłówek papieru firmowego huty z 1939 r.
(wg: a, d - APB, ABmB sygn. 7192; b, c - APB, ABmB sygn. 7193; e, f - APB, ABmB sygn. 7195)

Wielkopolska Huta Szkła
Wacław Pasikowski
 Telefon 1315 stacja Łęgaowo pod Bydgoszczą Telefon 1315
Butelki do likierów, wódek oraz apteczne
półblate wszelkich fasonów

Ryc. 3 Reklama huty z Książki Adresowej miasta Bydgoszczy z 1926 r.

Ryc. 4. Plan orientacyjny usytuowania huty z 1924 r. (wg APB, ABmB, sygn. 7140)

Ryc. 5. Plan sytuacyjny zabudowań huty z 1934 r. (wg APB, ABmB, sygn. 7140)

W drugiej poł. lat 30. huta podupada. Rezygnuje z produkcji szkła okiennego, ograniczając się wyłącznie do butelek. Na lokalnym rynku zbytu pojawiła się konkurencja. Od 1933 r. działała w Bydgoszczy przy ul. Dworcowej lokalna Składnica fabryki szkła Ujście Sp. Akcyjna, z tradycjami sięgającymi I poł. XIX wieku.²² Prawdopodobnie nie istniała jednak długo, gdyż w Księżce Adresowej Miasta za lata 1936–37 reklama jej się nie pojawiła. Produkowała jednak butelki na potrzeby lokalnego rynku bydgoskiego²³ (ryc. 6), w tym m.in. na zamówienie założonej w 1934 r. mleczarni Dwór Szwajcarski mieszczącej się przy ul. Jackowskiego w Bydgoszczy.²⁴

Na koniec 1937 r. zakład w dalszym ciągu nie był zmechanizowany, a produkcja ręczna. Zatrudniał 3 pracowników umysłowych, w tym kierownika i właściciela W. Pasikowskiego, 12 pracowników rzemieślniczych (hutników) oraz 26 innych robotników fizycznych. Łącznie 41 osób. W maju 1938 r. zatrudnienie zmniejszyło się do 17 osób. Huta zatrudniała dwóch pracowników umysłowych wykwalifikowanych, w tym właściciela i 15 robotników. Całkowita siła napędu mechanicznego huty – 2 KM.²⁵ Stan ten odzwierciedla liczba mieszkańców robotniczego domu przy ul. Hutniczej 1. W roku 1933 zameldowanych było w nim 24 robotników. Sądząc po nazwiskach większość stanowili Polacy, w mniejszym zaś stopniu Niemcy. W jednym przypadku zatrudnionym mógł być Rosjanin lub Ukraińiec o nazwisku Michajłow. W latach 1936–1937 liczba robotników korzystających z mieszkań zmniejsza się. Zamieszkanym było 17 lokali.²⁶

5 października 1938 r. Urząd Miejski Wydziału Przemysłowego dokonał inspekcji Wielkopolskiej Huty Szkła oraz Fabryki Motorów (z odlewnią żelaza) przy ul. Nakielskiej 131 braci Brzezińskich. Stwierdził, że zakłady te nie odpowiadają wymogom bezpieczeństwa i higieny pracy wskutek fatalnego stanu fabrycznej zabudowy i kwalifikują się do zamknięcia. Właściciele oświadczyli, że obecnie nie mają możliwości finansowej ich uporządkowania. Wyznaczona komisja, która miała zadecydować o losie huty do najpoważniejszych uchybień zaliczyła: piec hutniczy (wanna) zniszczony, nie obudowany, z otworami, przez które wydzielają się gazy. Uruchamiany drugi piec hutniczy w stanie podobnym. Hala hutnicza będąca zarazem pracownią, sprawia wrażenie budynku niewykończonego. Posiada cały szereg otworów, brak okien na normalnym poziomie. Górne okna zasłonięte prymitywnymi żaluzjami, otwieranymi latem w celu wietrzenia. Przy piecu hutniczym brak urządzeń chłodniczo-wentylacyjnych.

Ściany hali huty oraz komin popękane. W budynkach zajmowanych przez robotników ogólny bałagan i nieporządek. Na podstawie oględzin komisja zakwalifikowała zakład do zamknięcia. Obecny przy oględzinach kierownik i zarazem właściciel Waclaw Pasikowski protokołu nie podpisał.²⁷

Urząd Wojewódzki Pomorski, Wydział Przemysłowy wezwał właściciela huty, pod rygorem jej zamknięcia do naprawy budynków i urządzeń (pieców). Nie zaopatrzył jednak decyzji w klauzulę o natychmiastowej wykonalności. Pod warunkiem, że budynki zakładu lub ich część nie zagrażają katastrofą budowlaną. Właściciel odpowiedział, że wanna do topienia szkła jest wybudowana i postawiona jak w innych hutach. Różnicę stanowi fakt, iż na 1 kg uzyskanego przez hutę szkła spalane jest tylko 0,75 kg węgla, podczas gdy inne huty potrzebują do uzyskania tej samej masy szkła aż 1,5–2,5 kg węgla. Był to efekt 20-letniej pracy W. Pasikowskiego, którą zamierzał opatentować.²⁸ Możliwe, iż w początkowym okresie istnienia, huta była opalana torfem. Wynika to z wniosku złożonego przez zakład w 1923 r. z prośbą o wydanie pozwolenia na budowę na jego terenie szopy do składowania i przechowywania torfu.²⁹ Ponadto robotnicy nie pracują wokół wanny, jak to jest przyjęte w Polsce, a nawet za granicą, lecz na końcu, przez co odsunięci są od głównego paleniska i chronieni przed wyziewami. Nie ma huty w Polsce, która posiadałaby na 80 m długości i 60 m szerokości aż 61 okien zakrytych żaluzjami, zapewniających odpowiednią wentylację. Uwagi dotyczące domu dla robotników wybudowanego w 1928 r. kwituje, iż to sami robotnicy, bezrobotni doprowadzili go do obecnego stanu. Bezrobotnych tych przyjął na mieszkanie jedynie z litości, gdyż *mieszkali po norach w lesie, po drogach, wyuczyłem ich na hutników, ponosząc przez to olbrzymie straty, gdyż pracować nie umieli, a musiałem ich karmić z rodzinami i dawać pieniądze na rozmaite potrzeby. W hucie pokryto w tym czasie dach nad główną halą, a nieporządki powstały wskutek przebudowy urządzeń do produkcji szkła okiennego na butelki i balony. Rozebrano prostownię i pobudowano hartowniki. Zainstalowano heblarkę i pobudowano tokarnie oraz naprawiono urządzenia w kuźni. Ogólny koszt remontu wyniósł ok. 16 tys. zł. Właściciel wyraził nadzieje, że Wielkopolska Huta Szkła będzie sławna nie tylko w Polsce, ale także poza jej granicami.³⁰*

Czas wojny i produkcji huty w tym okresie z braku zachowanych przekazów pozostaje nierozpoznany. Na bazie zachowanego planu z 1942 r. można sądzić, że nie przerwała pracy, a zmieniła jedynie nazwę na Glashutte

Brahnau.³¹ Prawdopodobnym jest, że Główny Urząd Powierniczy-Wschód w Berlinie skonfiskował jej majątek na podstawie zarządzenia o konfiskacie majątku obywateli dawnego państwa polskiego z 17 IX 1940 r. i ustanowił nad firmą zarząd komisaryczny, jak to miało miejsce w przypadku np. Lloyda Bydgoskiego.³² W latach 1939–1945 podwyższono główną halę huty o 1,2 m, wykonano nowe stropy drewniane i pokryto je nowym dachem. Dodatkowo wyremontowano dom dotychczasowego właściciela i stajnię. Zatrudnienie w latach wojny wynosiło 130 pracowników fizycznych i 5 umysłowych. Zautomatyzowano także proces produkcji butelek poprzez zainstalowanie półautomatów.³³ Po wojnie jednak niewykorzystywanych, opierając produkcję co najmniej do 1948 r. na pracy ręcznej, bez użycia maszyn.³⁴

Po wyzwoleniu, na bazie surowców i fabrykatów pozostawionych przez Niemców produkcję najprawdopodobniej uruchomił dotychczasowy właściciel W. Pasikowski.³⁵ Traci jednak zakład, który od 17 II 1946 r. przechodzi pod tymczasowy Zarząd Państwowy, podległy bezpośrednio Dyrekcji Przemysłu Miejscowego w Bydgoszczy. Kierownikiem zostaje J. Wachowiak. Huta produkuje butelki monopolowe, apteczne, do piw, soków, oranżad (m.in. kapslówki), balony, wazony, rurki na ozdoby i fermentacyjne. Zatrudnia około 190 osób. Szkło monopolowe produkowała na zamówienie Państwowego Monopolu Spirytusowego. W ciągu 1946 r. wyprodukowała łącznie 2.651.048 sztuk szkła opakunkowego. W procesie technologicznym wykorzystywała wapno, sodę, piasek oraz stłuczkę ze szkła własnego i obcego pochodzenia.³⁶ W 1948 r. Dyrekcja Przemysłu Miejscowego w Bydgoszczy przekazała Wielkopolską Hutę Szkła Zarządowi Przemysłu Szklarskiego w Poznaniu.³⁷

Odrębnym zagadnieniem jest wyróżnienie produktów huty w postaci szkła opakunkowego z ogólnej masy szkieł pozyskiwanych przez archeologów w trakcie nadzorowanych prac ziemnych w Bydgoszczy. Należałoby ustalić sposób sygnowania gotowych produktów przez Wielkopolską Hutę Szkła oraz podjąć badania nad rzeczywistym rozmiarem produkcji, jej jakości i rynkiem zbytu.

¹ Archiwum Państwowe Bydgoszcz (dalej cyt. APB), Akta Budowlane m. Bydgoszczy (dalej cyt. ABmB), sygn. 7193, gdzie niemiecka nazwa huty zamieszczona została na planie rzutu zabudowań zakładu z 1942 r.; Brahnau, niemiecka nazwa Czarska Polskiego, Z. Guldon, R. Kabaciński, Zarys dziejów osad miejskich oraz miejscowości przyłączonych do Bydgoszczy do 1939 roku, Aneks 2, [w:] M. Biskup (red.), Historia Bydgoszczy, t. 2, Bydgoszcz 1999.

² APB, Pomorska Huta Szkła (dalej cyt. PHS), teczka nr 7.

- ³ APB, ABmB, sygn. 7195; APB, PHS, teczka nr 11.
- ⁴ K. Sławińska, Przemysł budowlany w Bydgoszczy i okolicy w latach 1871-1914. Prace Komisji Historii BTN, t. 7, Bydgoszcz 1970, s. 142; Adresy Miasta Bydgoszczy 1922, s. 76; R. Sudziński, Infrastruktura i gospodarka komunalna, [w:] M. Biskup (red.), Historia Bydgoszczy, Bydgoszcz 1999, s. 97, 101.
- ⁵ APB, ABmB, sygn. 7195.
- ⁶ APB, ABmB, sygn. 7193.
- ⁷ Adresy Miasta Bydgoszczy 1923, s. 546.
- ⁸ Książka Adresowa miasta Bydgoszczy 1929, 1933, 1936-37, s. 301, 34, 47.
- ⁹ APB, ABmB, sygn. 7195.
- ¹⁰ APB, ABmB, sygn. 7140.
- ¹¹ APB, ABmB, sygn. 7192; Komitet Rozbudowy miasta Bydgoszczy udzielał nisko oprocentowanych kredytów budowlanych z Państwowego Funduszu Gospodarczego i Państwowego Funduszu Rozbudowy Miast za pośrednictwem Krajowego Banku Gospodarczego, R. Sudziński, op. cit., s. 255, 265.
- ¹² APB, ABmB, sygn. 7195.
- ¹³ Książka... 1929, s. 82.
- ¹⁴ APB, ABmB, sygn. 7195.
- ¹⁵ Książka..., s. 76.
- ¹⁶ R. Sudziński, Życie gospodarcze Bydgoszczy w okresie II Rzeczypospolitej, [w:] op. cit., s. 101.
- ¹⁷ APB, ABmB, sygn. 7195.
- ¹⁸ K. Wajda, Bydgoska klasa robotnicza w drugiej połowie XIX i początkach XX w., Prace Komisji Historii BTN, t. X, 1974, s. 111, 123.
- ¹⁹ APB, ABmB, sygn. 7195.
- ²⁰ A. Bolewski, M. Budkiewicz, P. Wyszomirski, Surowce ceramiczne, Warszawa 1991, s. 72nn; O. Drahotowa, Szkło europejskie, Warszawa 1984, s. 9n.
- ²¹ APB, ABmB, sygn. 7195.
- ²² Książka... 1933, s. 43, Z. Kamieńska, Produkcja szkła od połowy XVII do połowy XIX wieku, [w:] Z. Kamieńska (red.), Polskie szkło do połowy XIX wieku, Wrocław 1987, s. 97, nr 27-28.
- ²³ Przykład stanowi sygnowana butelka na denku nazwą huty Ujście i cyframi 39 (oznaczającymi datę roczną produkcji - 1939 r.), wykonana ze szkła bezbarwnego z widocznym szwem na korpusie o pojemności 0,33 l i napisem „DWÓR SZWAJCARSKI BYDGOSZCZ”, znaleziona w 2001 r. w trakcie prac ziemnych związanych z budową bloku przy ul. Karpackiej w Bydgoszczy.
- ²⁴ R. Sudziński, Życie..., s. 137.
- ²⁵ APB, ABmB, sygn. 7195.
- ²⁶ Książka... 1933, 1934, s. 34, 47.
- ²⁷ APB, ABmB, sygn. 7195.
- ²⁸ APB, ABmB, sygn. 7195.
- ²⁹ APB, ABmB, sygn. 7192.
- ³⁰ APB, ABmB, sygn. 7195.
- ³¹ por. przyp. nr 1.
- ³² A. Szcząchor, Lloyd Bydgoski S. A. Towarzystwo Żeglugowe, Wstęp do inwentarza, s. 7 (maszynopis w APB, sygn. 1828).
- ³³ APB, PHS, teczka nr 11.
- ³⁴ APB, PHS, teczka nr 7.
- ³⁵ APB, Urząd Wojewódzki Pomorski Bydgoszcz, sygn. 4789, gdzie w spisie Centralnego Zarządu Przemysłu Materiałów Budowlanych z 13-14 VIII 1945 r. wymieniono hutę szkła „Irena” z Inowrocławia, brak natomiast wzmianki o hucie bydgoskiej.
- ³⁶ APB, PHS, teczka nr 12.
- ³⁷ APB, PHS, teczka nr 11.

ANEKS 1: Opis techniczny urządzeń i budynków

Bydgoszcz, 17 XI 47 r.

Opis techniczny urządzeń i budynków „Wielkopolskiej Huty Szkła” w Bydgoszczy,
ul. Toruńska 308.

Hutę z magazynem, budynkiem mieszkalnym i biurem stanowi jeden kompleks budynków murowanych z cegły, zajmujących 2940 m, o ogólnej kubaturze 18.932 m krytych papą.

I. Bramę stanowią dwa murowane słupy z cegły przyległe do portierni i drewniane drzwi.

II. Portiernia wewnątrz otynkowana zajmuje powierzchnie 10 m i kubaturze 30 m.

III. Obok portierni rozciąga się budynek magazynowy, którego część powierzchni jest bez dachu (zniszczona), posiada tylko słupy, tramy i krokwie. Budynek ten zajmuje powierzchnie 500 m, o kubaturze 1500 m.

IV. Drugą część budynku stanowią: na parterze składy materiałów i ustępy, a na piętrze mieszkania. Ogólna powierzchnia wynosi 120 m, o kubaturze 840 m.

V. Budynek biura stanowi przybudówkę piętrową, w której na parterze mieszczą się biura, a na piętrze mieszkania. Powierzchnia zajmowana przez ten budynek wynosi 110 m, o kubaturze 773 m. Z biura jest bezpośrednio przejście do sali huty.

VI. Z halą huty pod jednym dachem znajdują się ustępy i

VII. kuchnia.

VIII. Budynek mieszkalny zajmuje powierzchnię 428 m, o kubaturze 2993 m, jest piętrowy o dachu dwuspadowym krytym papą, stropy, klatka schodowa na zewnątrz budynku i konstrukcja dachu są drewniane. Mieści na parterze: 1 mieszkanie dwupokojowe z kuchnią, 7 mieszkań jednopokojowych z kuchnią, 5 mieszkań jednopokojowych bez kuchni. Takie same mieszkania mieszczą się na piętrze.

IX. Hala huty zajmuje powierzchnię 1732 m, o kubaturze 12.466 m. Mieści w sobie suszarnie, wyciągowa (hartownię), składy na materiały, wannę, komorę gazową i komin. Ponadto na placu mieszczą się urządzenia; piec (gazaki), regulatory gazu i zbiornik gazu. Od strony wschodniej plac jest zabezpieczony murem oporowym.

(wg - APB, ABmB, sygn. 7193)

ANEKS 2 : Inwentarz Huty

I n w e n t a r z
Wielkopolskiej Huty Szkła na dzień 17.12.48 r.

Nr Inwent.	Nazwa	Ilość	Jednostka miary	Uwagi komisji
I	<p>Teren fabryczny składający się z terenu zabudowania fabrycznego terenu dla domów mieszkalnych i gospodarczych oraz terenu nie zabudowanego nadającego się częściowo na cele rolnicze, teren położony nad szosą Bydgoszcz-Toruń w odległości od środka miasta 8 km. Teren położony nad spławną rzeką Brdą. Stacja kolejowa Łęgnowo jest oddalona o 1 km. Powierzchnia całkowita terenu wynosi 5,08 ha. wartości w roku 1937.</p>		5,08 ha	
II	<p>Zabudowania.</p> <p>Hala fabryczna o wymiarach 60 m na 23,5 m ściany z cegły czerwonej na półtorę cegły murowane, dach na drewnianej konstrukcji, papą kryty, wysokości do stropu około 6 m.</p> <p>Budynek biurowy o wymiarach Z cegły czerwonej murowanej, zawiera parter i piętro, dach papą kryty zawiera instalację elektryczną wysokości do stropu.</p> <p>Budynek dla kuźni cały czerwony murowany wymiary na Zawiera parter i drepel, dach papą kryty wysokości do stropu</p> <p>Magazyn dla wyrobów szklanych z cegły czerwonej, murowany wymiary Dach do połowy zniszczony. Wysokość około</p> <p>Portiernia z brama wyjazdową. wymiary portierni wysokość do stropu</p> <p>Dom mieszkalny z czerwonej cegły budowany wymiary Zawiera parter i piętro, dach papą kryty. Budowa bardzo tandetna stan bardzo lichey</p>		<p>9,5m x 8,5 m</p> <p>6 m</p> <p>4 m</p> <p>4 m</p> <p>50m x 8m</p> <p>2,20 m</p> <p>5m x 3m 3 m</p> <p>35m x 10m</p>	

Nr Inwent.	Nazwa	Ilość	Jednostka miary	Uwagi komisji
III	<p>Dom mieszkalny na wzgórzu z czerwonej cegły, murowany tynkowany, dach pod dachówką wymiary wysokość do stropu instalacje elektr. częściowo piwnice.</p> <p>Budynki gospodarcze zawierają chlewy i stodółkę wym. dach pod papą, budynek przeważnie murowany, częściowo drewn.</p> <p>Wozownia murowana z cegły czerwonej, dach pod papą wym.</p> <p>3. Wanny i piece pomocnicze a) wanna od topienia szkła z szamotu zbudowana o wym. wewnetrz. 5-cio otworowa 1 otwór na maszynę</p> <p>Wanna do topienia szkła znajdująca się w budowie.</p> <p>Ciągownia do hartowania szkła o długości około 30 m znajdująca się w przebudowie z mechanizmem żelaznym</p> <p>Cztery piecyki do suszenia stłuczki i piasku o wym. wewnętrznych</p> <p>Generator do wytwarzania gazu o dwóch paleniskach Przewody gazowe murowane z cegły czerwonej doprowadzające gaz do wanny i pieców.</p> <p>Komin fabryczny z czerwonej cegły murowany wysokość około średnica wylotu górnego</p>		<p>23m x 9m 3,50 m</p> <p>16m x 4,5m</p> <p>5m x 5m</p> <p>6m x 3,5m 1,5m głębka</p> <p>2,5m x 2,5m</p> <p>30 m 1 m</p>	
IV	<p>Urządzenia maszynowe fabryczne narzędzia do fabrykacji wyrobów szklanych, maszyny do fabrykacji butelek półautomaty stan średni wymagający naprawy maszyny do fabrykacji butelek stan wymagający remontu z braku części</p>	<p>3 2</p>	<p>0,5</p>	

Nr Inwent.	Nazwa	Ilość	Jednostka miary	Uwagi komisji
	maszyn do fabrykacji butelek automatycznej zdekompletowane	2	0,5	
	Preska ręczna do wyrobów słoików „Halina”	1		
	Kompresator do wydmuchiwania butelek, jednocyndrowy leżący, silnik elektryczny	1	4 kw	
	wentelatory wirujące	3		
	silnikiem elektrycznym	1		
	Pompy wodne wirujące z silnikami (pompa) elektrycznymi zbiornikami (ciśnien) wodnymi i przewody rurowe	3	0,8 kw-1,5	nr 6059143 941183
		3	p.5-0,5 kw	
	Motor pompa wodna z silnikiem elektr. wyremontowana w podwórzu	1		nr 7680759 (siemens schucke)
		1	0,8 kw	
V	Urządzenia dla kuźni, ślusarni i warsztatów pomocniczych			
	a) Urządzenia kuźni zawierające palenisko kowalskie			
	kowadła	2		
	wiertarkę	1		
	imadło	1		
	wentylator z silnikiem elektr.	1	0,5 kw	Nr 7772121 siemens schuck
	narzędzia proste kowalskie jak:			
	młotki duże	2		
	młotki małe	2		
	młotek do cięcia	1		
	młotek do dziur	1		
	zażka metalowa	1		
	kleszcze ogniowe małe	4		
	majseł do kucia koni	1		
	kleszcze ogniowe duże	4		
	lewarki o sile	2	500 kg	
	gwóźdnica	1		
	szypa	1		
	szafka do narzędzi (różne przedmioty)	1		
	polica o długość 1,5m	1		
	stół	1		
	basenik do wody	1		
	stojaki do podkucia koni	2		
	kuźnia polowa	1		
	imadło ze stołem do rur	1		

Nr Inwent.	Nazwa	Ilość	Jednostka miary	Uwagi komisji
	Urządzenia warsztatu ślusarskiego która zawiera:			
	wiertarkę kolumnową	1		
	wiertarkę na napędzie ręcznym połączony ze stołem	1		
	imadła ze stołem	2	4 kw.	149253
	toczek dwu tarczowy	1	0 55 kw.	1396036
	podnia sufitowa	1		
	silniki elektr. o mocy	2		
	tokarka pociągowa ciężka z przystawką, ścianą i przyborami pasami	1		
	tokarka pociągowa lżejsza z przystawką sufitową oraz z przyborami, z pasem	1		
	aparatuspawania	1		
	palników	6		
	palnik do cięcia metalu	1		
	zegary do aparatuspawania	2		
	oraz drobne narzędzia ślusarskie składające się:			
	pilników	15		
	młotki	3		
	kombinerki	1		
	gwintowniki	3	12 mm	
	gwintowniki	3	6 mm	
	gwintowniki	1	5,8 cala	
	nażynak w raz z obsatką	1	5,8 cala	
	nażynak w raz z obsatką	1	0,5 cala	
	nażynak w raz z obsatką	1	12 mm	
	nażynak w raz z obsatką	1	3/8 cala	
	nażynak w raz z obsatką	1	1/4 cala	
	pomocnicze kolby do gwintowników	3		
	śrubokręt	1		
	rozwiertarków	7	od 12-25 mm	
	wiertła	18	od 3-30 mm	
	żałka metalowa (wraz z blatami)	1		
	kluczy do nakrętek	8	od 11-60 mm	
	szafka do narzędzi	1		
	noże do tokarek oraz drobny materiał	15		
	śruby	50	12 mm	
	śruby	50	10 mm	
	śruby rozmaite	100		

Nr Inwent.	Nazwa	Ilość	Jednostka miary	Uwagi komisji
	Nakrętki	25	3/4 mm	
	Nakrętki	100	5/8 mm	
	Nakrętki	100	12 mm	
	Nakrętki	50	10 mm	
	Urządzenia klepni zawiera: skrzynie cementowe o rozm.	3	2,10 x 40 m 140 x 100 m	
	kocioł emalinowy	1		
	sita do przesiewania szamotu	2		
	formy drewniane	2		
	formy z cegły komorowej	1		
	buty ogniotrwałe w zapasie	9		
	buty ogniotrwałe na ukończeniu	7		
	kuchy	30		
	copek	30		
	szyby oprawione	2		
	noże kleparskie	2		
	wiadro	1		
	żarówka	1	100 W 220 v	
	tabor fabryczny i gosp.			
	konie robocze	4		
	żrebak	1		
	poszorki do koni	4		
	wozy kastowe duże	2		
	wozy kastowe mały	1		
	wozy bez kasty wyremontowane	1		
	platformy duże	3		
	wozy jednokonne	1		
	bryczka zdemolowana	1		
	Urządzenia biurowe			
	biurka sosnowe proste	6		
	biurka dębowe proste	1		
	stół	1		
	stołek do maszyny	1		
	krzesła	13		
	regaly	3		
	szafy	2		
	zegary	2		
	obrazy portrety	9		
	obraz Orzeł Polski	1		
	stojak do mycia	1		
	miska do mycia	1		

Nr Inwent.	Nazwa	Ilość	Jednostka miary	Uwagi komisji
	piece przenosne	4		
	maszyna do pisania marki (Stoewer)	1	nr 124908	
	telefony	2		
	szafka apteczna	1		
	lampy stojące	2		
	liczydło	1		
	Standar Narodowy	1		
	ręczniki	2		
	komplety kałamarze	8		
	kosze do papieru	4		
	dziurkacze	2		
	suszki	5		
	dzbanek do kawy	1		
	Urządzenie portierni zawiera:			
	Stół	1		
	ksześla	2		
	Ławka	1		
	Piecyk przenosny	1		
	Tablica ogłoszeniowa	1		
	Szawka	1		
	Tablice do znaczków	1		
	Urządzenie sortierni butelek zawiera:			
	Stoły	20	4m x 1,20m	
	Waga na stojaku w Hucie	1	5 kg	
	Wiadra do wody	2		
	Garczek do picia kawy	1		
	Beczki blaszanne	3		
	Szafka dla szmelców	1		
	Zegar na hucie	1		
	Apteczka	1		
	Beczka do mąki	1		
	Tablica ogłoszeniowa	1		
	Szafka 6-cio ramienna dla hutników	1		
	Szafka 3 ramienna dla hutników	1		
	Wózki do butelek	30		
	Wózki do przewożenia połubek	1		
	Różne przedmioty jak:			
	Sito do przesiewania koksu	1		
	Sito do przesiewania stłuczki	1		
	Skrzynie od opakowania szkła	35		(zużyte)
	Skrzynie do opakowania rurek	2		
	Zegary barometrowe	3		

Nr Inwent.	Nazwa	Ilość	Jednostka miary	Uwagi komisji
	Koła do pasa transmisyjne	2		
	Pompki do gar ognia bez węzłów	5		
	Banki do oliwy	2	20 l	
	Stary motor ciężki	1	3 kw	
	Beczki do oliwy	2		
	Beczki do nafty	1		
	Beczki ocynkowane z wiekiem	1		
	Beczki bez wieka	1		
	Kasa ogniotrwała stara	12		
	Kanistry	1	50 l	
	Waga w magazynie	1	5 kg	
	Waga w magazynie	1	200 kg	
	Waga w magazynie	1	500 kg	
	Waż płócienny	1	5 m	
	Piec centralny	1		
	Windy do ciągowni	2		
	Bolce	100	25 cm	
	Kłódki	15		
	Rękawice gumowe	2 pary		
	Kosze do wynoszenia butelek	10		
	Skrzynie do wynoszenia butelek	3		
	Skrzynie do wynoszenia braków	5		
	Taczka do węgla	3		
	Gable do koksu (gramasy)	3		
	Buty gumowe w użytku	5 par		
	Szypy duże do węgla	6		
	Szypy średnie	6		
	Łopaty	4		
	Kombinezony	2		
	Skrzynie do kont	2		
	Pług	1		
	Brony	2		
	Kultewator bez kół wymaga remontu	1		
	Pompa wymontowana brak części	1		
	Studnia w ogrodzie z rur cementowych	1		
	Rury betonowe	8	1,25 m	
	Warsztat stolarski	1		
	Piła poprzeczna ręczna	1		
	Piłki stolarskie ręczne	3		
	Tarcza do drzewa	3		
	Płaskie cheble	1		
	Winkel drewniany	1		
	Winkel żelazny	1		
	poziomnica	1		

Nr Inwent.	Nazwa	Ilość	Jednostka miary	Uwagi komisji
	Siekiera	1		
	Dłutka	2		
	Znacznik	1		
	Śrubokręt	1		
	Ramy do okien	2		
	Drabina	1	10 m	
	Drabiny	2	3 m	
	Ciężarki	2	5 kg	
	Ciężarki	3	1/2 kg	
	Ciężarki komplet	1	10g - 200g	
	Kilof	1		
	Komplety do mieszania szkła	2		
	Kuchnia			
	Garnek	1	30 ltr.	
	Garnek	1	25 ltr.	
	Wiadra	3		
	Garczki	2		
	Miska	1		
	Miarka	1	ltr.	
	Miarka	1	l ltr.	
	Łopadka drewniana	1		
	Miotła	1		
	Sruber	1		
	Szafka	1		
	Ręczniki	1		
	Ławki	2		
	Kocioł do mleka	2		
	Kotły do kawy (stojące przy wannie)	1		
	Żarówka	2	40W 220V	
	Kompresator stary (stojący przy kuź- ni)	1		16 amm
	Ciągnik do butelek zdekom.	1		
	Wiadra na Hucie	6		
	Latarka duża	2		
	Latarka mała	2		
	Podkładki pod dachówki	8		
	Paczki z kredą	4		
	Siadka do przesiewania stłuczki	1	1,20 x 3m	
	Arkusze gumowe	73		
	Mydnica	1		
	Kocy	5		
	Oskard	1		
	Miotły	20		

Nr Inwent.	Nazwa	Ilość	Jednostka miary	Uwagi komisji
	Sienniki	3		
	Prześcieradło	1		
	Majski	11		
	Szczotka malarska	1		
	Fartuchy damskie (biurowe)	5		
	Fartuchy męskie	4		
	Worki papierowe	3		
	Torba do inkasa (pieniędzy)	1		
	Maszyna do badania szkła	1		
	Szublerka	1		
	Błuzów	13		
	Spodni	11		
	Fartuchy robocze	4		
	Arkusze żelazne	11	2 mm grube	200 x 100cm
	Arkusze żelazne	9	6 mm grube	200 x 100cm
	Arkusze żelazne	3	8 mm grube	200 x 100cm
	Arkusze żelazne	1	3 mm grube	540 x 70cm
	Arkusze żelazne	12	3 mm grube	540 x 70cm
	Bandowki	43	3mm x 50mm	
	Rurek	11	5 m dług.	16mm grube
	Rurek	6	5 m dług.	14mm grube
	Rurek nie do użytku	60	5 m dług.	14mm grube
	Różne formy:			
	Karafki	2	0,25 ltr.	
	Lemoniadek	9	0,33 ltr.	
	Piwki	10	0,33 ltr.	
	Piwki	3	0,5 ltr.	
	Kapsle	4	0,33 ltr.	
	Kapsle	2	0,5 ltr.	
	Koniakówki	5	0,25 ltr.	
	Koniakówki	2	0,5 ltr.	
	Koniakówki	3	0,75 ltr.	
	Koniakówki	1	1 ltr.	
	Sodówki	3	0,3 ltr.	
	Bordówki	3	0,75 ltr.	
	Bordówki	1	1 ltr.	
	Wiśniówki	1	0,75 ltr.	
	Cylinder	1	0,8 ltr.	
	Balony	1	5 ltr.	
	Balony	1	10 ltr.	
	Balony	1	15 ltr.	
	Balony	1	20 ltr.	

Nr Inwent.	Nazwa	Ilość	Jednostka miary	Uwagi komisji
	Balony	1	30 ltr.	
	Kleszcze do balonów	4		
	Bydgoszczanka	1	0,5 ltr.	
	Bydgoszczanka	1	3,8 ltr.	
	Benedykt	1	0,25 ltr.	
	Bydgoszczanka	1	100 g	
	Benedykt	1	0,5 ltr.	
	Benedykt	1	0,75 ltr.	
	Benedykt maszyn	1	0,5 ltr.	
	Gąsiorek	1	0,25 ltr.	
	Gąsiorek	1	0,5 ltr.	
	Gąsiorek	1	0,75 ltr.	
	Gąsiorek	1	1 ltr.	
	Szamponka	1	0,75 ltr.	
	Kropówka	1	0,25 ltr.	
	Kropówka	1	0,5 ltr.	
	Kropówka	1	1 ltr.	
	Kropówka	1	50 g	
	Kropówka	1	100 g	
	Monopol	1	0,6 ltr.	
	Machandel	1	0,25 ltr.	
	Machandel	1	0,5 ltr.	
	Machandel	1	1 ltr.	
	Karafka	1	0,75 ltr.	
	Kontorowicz	1	1 ltr.	
	Aleksandrówki	1	0,5 ltr.	
	Aleksandrówka	1	0,75 ltr.	
	Aleksandrówka	1	100 g	
	Atramentówka	1	100 g	
	Atramentówka	1	150 g	
	Atramentówka	1	200 g	
	Atramentówka	1	500 g	
	Atramentówka	1	0,5 ltr.	
	Atramentówka	1	1 ltr.	
	Kropka	1	0,5 ltr.	
	Kropka	1	1 ltr.	
	Kaperka	1	700 g	
	Kasprowicz	1	0,5 ltr.	
	Złota Woda	1	0,25 ltr.	
	Maggi	1	0,75 ltr.	
	kropwał	1	0,5 ltr.	
	kandówka	1	1 ltr	

Nr Inwent.	Nazwa	Ilość	Jednostka miary	Uwagi komisji
	rajskie wino	1	0,5 ltr.	
	opodolówka	1	100 g	
	opodolówka	1	150 g	
	tokaj	1	0,5 ltr.	
	kropka	1	200 g	
	szympanka	1	0,25 ltr.	
	kaporka	1	0,5 ltr.	
	piwka	1	15 ltr.	
	mleczarka	1	250 ltr.	
	kantówka	1	0,5 ltr.	
	kantówka	1	0,75 ltr.	
	Słoiki okrągłe	2		
	wisniak	1	1 ltr.	
	perfumeria	1	20 g	
	opodolak	1	50 g	
	opodolak	1	100 g	
	opodolak	1	0.075 ltr.	
	gumiarabikum	1	50 g	
	gumiarabikum	1	30 g	
	gumiarabikum	1	100 g	
	apteka 6-cio kątna	1	50 g	
	apteka 6-cio kątna	1	100 g	
	apteka okrągła	1	50 g	
	apteka okrągła	1	100 g	
	apteka okrągła	1	10 g	
	apteka okrągła	1	15 g	
	apteka okrągła	1	30 g	
	apteka okrągła	1	250 g	
	apteka okrągła	1	500 g	
	do oliwy	1	100 g	
	do oliwy	1	200 g	
	ekspelerówki	1	50 g	
	ekspelerówki	1	100 g	
	koniakówka	1	100 g	
	kropówka	1	100 g	
	słów apteczny	1	100 g	
	bordówka	1	100 g	
	szery brandy	1	100 g	
	mepla	1	50 g	
	mepla	1	100 g	
	mepla	1	150 g	
	mepla	1	200 g	

Nr Inwent.	Nazwa	Ilość	Jednostka miary	Uwagi komisji
	mepla	1	300 g	
	kasa chorych	1	150 g	
	do soków	1	50 g	
	do kulek	1		
	perfumeria	3		
	tokaj	1		
	kałamarze	2	100 g	
	koparka	1		
	monopol	4	0,25 ltr.	
	monopol	6	0,5 ltr.	
	monopol	6	1 ltr.	
	monopol	2	1/10 ltr.	
	odlewy guzowe do 8 wałków	8		
	widelki maszynowe	8		
	pacli maszynowe	15		
	pacli ręczne różne	30		
	kleszcze ręczne	70		
	odlewy do wałków	250		
	kleszcze ręczne	15		
	piszczeli	90	14 mm	
	piszczeli	50	16 mm	
	piszczeli	10	25 mm	
	stare formy	25		
	żarówki	72	40 W 220 V	
	żarówki	8	60 W 220 V	
	żarówki	32	100W 220V	
	żarówki	1	150W 220V	
	żarówki		200W 220V	
	żarówki	1	500W 220V	
	wyłączniki do światła magazyn	1	220 V	
	oprawka do żarówek magazyn	4	220 V	

Bydgoszcz, dnia 17.12.48 r.

Komisarz Spisowy
 /-/ *Wilk Czesław*

Delegat Rady Zkładowej
 /-/ *Piotrowski M.*

Świadek spisu inwentaryzacji
 /-/ *Iwaniec*

Kierownik
Wielkopolskiej Huty Szkła

(Według - APB, PHS teczka nr 11; pisownia zgodna z oryginałem)

ANEKS 3 : Inwentarz z 31.12.1948 r.

Inwentarz na dzień 31 grudnia 1948 r.

- I. Stan Kasy: saldo na dzień 31.12.1948 r. w kwocie zł 4.975,86.
Stan kasy partyjnej saldo na dzień 31.12.48 r. w kwocie zł 150.

II. Materiał do produkcji

Soda 48 szt. worków a 100 kg 4.800 kg
Wapno 1500 kg
Słuczka 320 ton wpał
Węgiel kęsy 20 ton (koks 2 tony) 40 ton węgla towar w drodze
Węgiel miał 70 ton
Glinka 26,5 tony
Szamot 21 ton
Drzewo opałowe 2 m
Papa 209 rolek
Lepniak 210 kg. 20 szt. beczek
Smoła 300 kg
Oliwa 185 ltr.
Guma 83.660 kg, 73 szt.
Kantówki 12 szt. 12 x 10 x 2,5 m
Kantówki 6 szt. 6 x 30 x 5 m

III. Butelki na magazynie

Nazwa	litr.	Sztuki
Monopol	1/1	34.202
Monopol	0,5	92.554
Monopol	1	101.750
Sokówki	1/10	12.040
Bordówki	0,7	5.160
Piwki i sodówki ręczne	0,3	35.500
Kapsle	0,5	5.100
Kapsle	0,3	13.000
Lemoniadki drezdeńskie	17.800	
Lemoniadki berlińskie	21.200	
Mepla	50 g	75.000
Mepla	100 g	4.800
Mepla	200 g	32.000

Octówki	100 g	6.800
Apteka	10 g	-----
Apteka	15 g	5.850
Apteka	20 g	4.400
Apteka	50 g	4.700
Apteka	100 g	400
Apteka	150 g	---
Apteka	200 g	500
Apteka	250 g	---
Apteka	500 g	2.772
Kałamarze	4.540	
Wazony	1.700	
Klosze do lamp	55	
Kule pływaki nr 2	1.384	
Słoiki "Halina" nr 1	---	
Słoiki "Halina" nr 2	9.500	
Słoje kopowe	0,5 ltr.	430
Słoje kopowe	2 ltr.	460
Słoje kopowe	3 ltr.	200
Słoje kopowe	4 ltr.	58
Balony	10 ltr.	1
Balony	20 ltr.	70
Balony	15 ltr.	6
Balony	30 ltr.	110
Rurki 67 kg	=	=

494.042

Bydgoszcz dnia 31.12.1948 r.

Komisarz spisowy
/-/ Wilk Czesław

Kierownik
Wielkopolskiej Huty Szkła
w.z. Moryson

Delegat Rady Zakładowej
/-/ Piotrowski M.

Świadek spisu inwentaryzacji
/-/ Gumowski
Kier. Techniczny

Dodatkowo przyjęto do inwentury
na dzień 3.1.1949 r.

Bloki kamienne do wanny	6 sztuk
Maplat 100 g	2500 sztuk
Mąka żytnia 92 %	47 kg

Bydgoszcz, dnia 3,1,1949 r.

Komisarz spisowy
/-/ Wilk Czesław

Świadek spisu inwentaryzacji
(*podpis nieczytelny*)

Delegat Rady zakładowej
Piotrowski M

(wg APB, PHS, teczka nr 11)